

STAVEK IN POVED

Stavek so besede zbrane okrog osebne glagolske oblike.
Prijatelju pomagam pri domači nalogi.

Poved prepoznamo po veliki začetnici in končnem ločilu (pika, vprašaj, klicaj). Poznamo:

enostavčne povedi: *Prijatelju pomagam pri domači nalogi.*

večstavčne povedi: *Prijatelju pomagam pri domači nalogi, ker me je prosil za pomoč.*

VEČSTAVČNA POVED

Stavki v povedi so med seboj **različno pomensko povezani**.

Podredje pomeni, da je en stavek glavni, drug pa je od njega odvisen (ne more obstajati brez glavnega stavka, ker je nesmiseln). Odvisnemu stavku pravimo odvisnik.

Prijatelju pomagam pri domači nalogi, ker me je prosil za pomoč.

Priredje pomeni, da so stavki med seboj enakovredni (obstajajo lahko drug brez drugega in so še vedno smiselni).

Prijatelju pomagam pri domači nalogi in skupaj nama je lepo.

PRIREDJE

Priredje	Pomen	Vezniki	Primer
Vezalno	Izraža zaporednost, hkratnost dejanj v stavkih.	in,ter, pa	Hodim po mestu in si ogledujem znamenitosti.
Stopnjevalno	Stavek vsebinsko stopnjuje drug stavek.	niti – niti, ne – ne, ne samo – ampak tudi	Niti ne piše niti ni tiho.
Ločno	Stavek ponuja izbiro glede na vsebino drugega stavka.	ali – ali, ali	Ali poslušaj ali odidi.
Protivno	Stavek izraža nasprotje drugemu stavku.	a, toda, vendar, pa, ampak, temveč	Je majhna, a prebrisana.
Vzročno	Stavek podaja vzrok za dogajanje v drugem stavku.	kajti, zakaj, sicer	Obleci se, kajti hladno postaja.
Pojasnjevalno	Stavek pojasnjuje dogajanje iz drugega stavka.	in sicer, to je, namreč, saj	Mateja je vztrajno dekle, saj je kljub poškodbi nadaljevala svojo športno pot.
Sklepalno	Stavek izraža sklep glede na vsebino drugega stavka.	torej, zato, zatorej, tako, tedaj	Star je 13. let, torej hodi v 7. razred.

PODREDJE

Odvisnik	Vprašalnica	Vezniške besede	Krajšava	Podčrtovanje	Primer
Osebkov	Kdo ali kaj?	kdor, kar, kdo, kaj, kako, koliko, da, če ...	os. odv.	_____	Odklene naj vrata tisti, <u>kdor jih je zaklenil.</u> (os. odv.)
Predmetni	Koga ali kaj?	da, če, kar, kdo, kaj, kako, koliko ..	predm. odv.	_____	Povedal ji je, <u>da mu je všeč.</u> (predm. odv.)
Časovni	Kdaj? Koliko časa?	ko, kadar, dokler, odkar, brž ko, medtem ko ...	čas. odv.	//////////	Oceno bo popravil, ko se bo naučil. (čas. odv.)
Krajevni	Kje? Kam? Kod? Kako daleč?	kjer, kamor, koder ...	kr. odv.	//////////	Dobiva se tam, kjer sva se
Načinovni	Kako?	ne da, namesto da, kot, kakor ...	nač. odv.	//////////	Gledala sta film, ne da bi spregovorila. (nač. odv.)
Vzročni	Zakaj?	ker, ko ...	vzr. odv.	//////////	Prehladil sem se, ker se nisem dovolj oblekel. (vzr. odv.)
Namerni	Čemu? S kakšnim namenom?	da, da bi ...	nam. odv.	//////////	Učil sem se, da bi popravil oceno. (nam. odv.)
Pogojni	Pod katerim pogojem?	če, ko, ako, da ...	pog. odv.	//////////	Roža ne bi ovenela, če bi jo zalival. (pog. odv.)
Dopustni	Kljub čemu?	čeprav, četudi, dasi, dasiravno ...	dop. odv.	//////////	Nisem dokončal naloge, čeprav sem se trudil. (nač. odv.)
Prilastkov	Kakšen? Kateri? Čigav?	ki, kateri, kdo, kaj, kako, koliko, da ...	pril.odv.	Zbolel je tisti sošolec, <u>ki sedi ob meni.</u> (pril.odv.)

Večstavčna poved

Podredno zložena poved – podredje

GLAVNI STAVEK

ODVISNI STAVEK - ODVISNIK

Strgal si je hlače, **ker** je plezal po drevju.

Podredno zložena poved je sestavljena iz _____

in _____.

Odvisnik je _____.

Glavni stavek je _____.

Dopolni preglednico odvisnikov, v pomoč so ti zapisane vezniške besede.

VEZNIŠKE BESEDE	VRSTA ODVISNIKA	VPRAŠANJE
kdor, kar, kdo, kaj, da, če, kako, koliko		
kdor, kar, kdo, kaj, da, če, kako, koliko		
kjer, koder, kamor		
kadar, ko, dokler, brž ko, odkar, medtem ko		
ne da, kakor, kot, ko, namesto da, tako da, čim, kolikor		
če, ko, ako, da		

VEZNIŠKE BESEDE	VRSTA ODVISNIKA	VPRAŠANJE
čeprav, dasi, četudi, dasiravno		
ker, ko		
da		
ki, kateri, čigar, da,		

1. Dopolnуй glavne stavke z različnimi odvisniki:

Gledala je, _____

Ostali bomo na plaži, _____

Vstali smo zgodaj, _____

Najedli smo se jagod,

2. Stavčne člene ali njihove dele spremeni v **odvisnike** in na črto pravilno napiši **podredno zloženo poved**:

Ob sedmi uri smo se zbrali na dvorišču.

Trudil sem se najti pravo besedo.

Zaradi njegove prijaznosti ga imajo vsi radi.

Potepuh je brez doma.

Upiral se je gradnji ceste čez svojo posest.

Ob dežju ostanem pogosto doma.

Pozdravil je z rahlim priklonom.

Na dišeči vrtnici je tudi trnje.

Kljub mrazu nas ni zeblo.

Zelo rada je brala znanstvenofantastične knjige.

3. Iz enostavnih povedi oblikuj **podredno zloženo poved** z **zahtevanim odvisnikom**. Povedi pravopisno pravilno (vejica, pika) zapiši na črte:

1. Plezal je po drevju. Strgal si je hlače.

a) čas. odv.:

b) vzr. odv.:

c) nač. odv.:

č) pog. odv.:

2. Oče se je vrnil. Počakal je sina.

a) pril. odv.:

b) vzr. odv.:

c) nam. odv.:

č) pog. odv.:

d) čas. odv.:

4. Pretvori deležijske in deležniške polstavke v **ustrezne odvisnike**:

Na stenah vise slike prednikov, živečih pred mnogimi leti. — Želeč jim

lahko noč, je Ana zapustila kuhinjo. — Mahaje z rokami, je neznanec

opozarjal na cestno oviro. — Išoč nove čevlje, je brat obhodil pol

mesta. — Ohladivši jezo, se je Ferenc odpravil v hišo. — Prenašajoč

neupravičene očitke, je Zora zbolela. — Družim se z dobro mislečimi

ljudmi. — Opazili sva starko, opirajočo se na popotno palico.

Priredno zložena poved je _____

Stavke priredno zložene povedi lahko premeščamo ali pa tudi ne. Povezujejo jih vejice in vezniške besede, včasih pa samo vejica ali samo veznik. Pred vezalnimi (in, pa, ter), ločnimi (ali-ali, ali, bodisi-bodisi) ter stopnjevalnimi (ne-ne, niti-niti) vezniki vejice ne pišemo (le izjemoma zaradi zvalnika, pristavka ali vrinjenega stavka).

6. Podčrtaj najustreznejši **veznik** in določi **vrsto priredja**:

Božidar se je vrnil pozno, (to je/in sicer) šele ob enajstih zvečer.

_____ — Prinesi mesa, klobas (ali/ali pa) kar boš dobila.

_____ — Prvič v življenju se je odpravljaj na ples,

(zato/zatorej/pa) je bil zelo vznemirjen. _____ — Vsi pridite

(in/pa/ter) otroke pripeljite s seboj. _____ — Denarja imamo

premalo, (vendar/toda/ampak) smo srečni. _____ — Danijel

je bil tepen, (saj/kajti/namreč) zameril se je vaškim fantom.

_____ — Naš vrt je ves v cvetju, (zato/zategadelj/zatorej) ga

vsi občudujejo. _____ — Nočeva delati zastonj,

(marveč/(temveč/ampak) zahtevava za dobro opravljeno delo

obljubljeno plačilo. _____ — Rad se sprehajam po

cvetočem travniku (in/pa/ter) uživam ob lepotah pomladi. _____

7. Stavke poveži najprej v **sklepalno** in nato še v **vzročno priredje**:

Zgled:

Pomagam materi. Imamo goste.
Imamo goste, zato pomagam materi.
Pomagam materi, kajti imamo goste.

Sonce ga je močno opeklo. Predolgo je bil na soncu.

Hladno je bilo. Pihala je burja.

Naši tekmovalci so zmagali. Bili so zelo veseli.

Ostal je sam. Hči se je preselila v mesto.

V tesnih čevljih se ne počuti dobro. Kupila ji bom nove.

8. Ugotovi **zgradbo** spodnjih **večstavčnih povedi** in zapiši rešitev na krajšo črto. Podredno zložene povedi pretvori v priredne, priredne pa v podredne in jih zapiši na daljše črte:

Ti lenariš, medtem ko drugi delajo. _____

Dva dni je deževalo, a zemlje ni dovolj namočilo. _____

Spoznal je svojo zmoto, zato se je opravičil. _____

Čeprav je Jan skočil za žogo, ga je Klemen prehitel. _____

Ker se približuje nevihta, poiščimo varno zavetje. _____

Mati je odprla omaro in se začudila. _____

Stekel je čez cesto, na semafor pa ni pogledal. _____

9. **Enostavni povedi** poveži tako, da boš izrazil med njima različna razmerja v **priredno** in **podredno zloženi povedi**. Povezavo zapiši na črto in ne pozabi na vejico, če je potrebna, ter na piko ob koncu povedi:

Deževalo je. Odprl sem dežnik.

a) vez. prir.: _____

b) prot. prir.: _____

c) vzr. prir.: _____

č) sklep./posl. prir.: _____

d) podredje z vzr. odv.: _____

e) podredje s čas. odv.: _____

f) podredje s pog. odv.: _____

g) podredje s pril. odv.: _____

h) podredje z dop. odv.: _____

10. Ugotovi **vrsto povedi (enostavčna, priredno, podredno zložena poved)** in rešitev zapiši na črto:

Krpan je premagal Brdavsca, zato ga je cesar nagradil. _____

Nisem maral priti prej, ker bi vas oviral pri delu. _____

Kljub velikim stroškom bomo nalogo izpolnili pravočasno. _____

Ti, ki si včeraj še hodil v kralcu, mi že ne boš pridigal. _____

Samo počivala bi rada. _____

Ali bomo odšli v Bohinj ali pa se bomo odpeljali do bližnjega zdravilišča. _____

Četudi nimam bogastva, sem srečen. _____

Moj rod, nikdar v življenju te ne bom zapustil! _____

Mati žalostno zre za sinom in si briše solze. _____

Kadar zunaj pritiska mraz, sanjarim o vročem poletju ob morju. _____

Ne misli samo nase! _____

Spanec sicer redi, toda predolgo spanje oslabi. _____

Vir:

Črnič B, in Hiti, Z. (1995). *Moj jezik, tvoj jezik, naš jezik, slovenski jezik 2*. Ljubljana: Založba Rokus.